

УДК 94(477+470):[314.15.045:341.241.2:355.012]

DOI <https://doi.org/10.35433/history.112073>

Стельникович Сергій,
доктор історичних наук, доцент,
професор кафедри історії України
Житомирського державного
університету імені Івана Франка,
stel-s@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9121-8977>

ResearcherID: H-5420-2016

ЄВРОПЕЙСЬКА МІГРАЦІЙНА КРИЗА В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація

*Метою роботи є аналіз сучасної європейської міграційної кризи, масового переміщення українських біженців до країн ЄС, яке розпочалося після повномасштабного російського військового вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. **Методологія** наукового дослідження ґрунтується на основі загальнонаукових і спеціальних історичних методів, соціологічних та демографічних інструментів, теорії людського капіталу, концепції «факторів поштовху-притягання», засад неокласичної економічної макрорівневої теорії міграції. **Наукова новизна** дослідження полягає у тому, що в статті уперше комплексно розглянуто європейську міграційну кризу, яка була зумовлена переміщенням мільйонів українських біженців до Європейського Союзу через повномасштабну російсько-українську війну. У результаті автор приходять до **висновків**, що найбільшу європейську міграційну кризу, з часів Другої світової війни, спричинило повномасштабне російське військове вторгнення до України 24 лютого 2022 р. Її наслідком стало переміщення, зокрема до країн СЄ, мільйонів українських біженців, переважно жінок та дітей. По відношенню до них уперше було застосовано Директиву про тимчасовий захист переміщених осіб, яку одноголосно підтримали усі країни Євросоюзу. Після відносної стабілізації фронту бойових дій, більшість українців повернулися на батьківщину. Нині у світі нараховується ще близько 6,5 млн українських біженців, з яких понад 6 млн перебувають у країнах ЄС. Розв'язання європейської міграційної кризи, спричиненої повномасштабною російсько-українською війною, можливе лише переможним завершенням війни для України.*

Ключові слова: російсько-українська війна, українські біженці, Європейський Союз (Євросоюз, ЄС), міграційна криза, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН).

Постановка проблеми. До недавнього часу найбільшою європейською міграційною кризою новітньої доби, був масовий наплив мігрантів та біженців до країн Європи переважно з Близького Сходу та Африки, який розпочався у 2015 р. (Barlai, Fähnrich, Griessler, Rhombert, 2017). Її причиною стали локальні збройні конфлікти у відповідних регіонах. Загалом, лише упродовж 2015 р. до Європейського Союзу прибуло понад 1,25 млн мігрантів і біженців, які звернулися з проханням про надання притулку (Кількість шукачів притулку в ЄС у 2015 році перевищили мільйон, 2016). Кризові міграційні ситуації загострювалися і в подальшому, однак найбільша міграційна криза в ЄС розпочалася наприкінці лютого 2022 р. і була зумовлена повномасштабним російським військовим вторгненням в Україну. Вона стала найбільш масовою міграцією населення в Європі після Другої світової війни. Відмінність цієї міграційної кризи повоєнного часу від кризи, зумовленої російським військовим вторгненням, полягає в тому, що нині біженці представляють лише одну країну – Україну. Щоправда, до ЄС не повністю припинився і рух мігрантів та біженців з інших регіонів, у тому числі з Близького Сходу й Африки. Станом на кінець жовтня 2023 р. кількість не українців, які отримали тимчасовий захист в Євросоюзі, становила майже 2 % (Гірик, 2023).

Історіографія. На сьогодні в історіографії лише починають з'являтися роботи, в яких розглядаються окремі аспекти європейської міграційної кризи, пов'язаної з масовим переміщенням українців до країн Європи в умовах повномасштабної російсько-української війни. Такі дослідження представлені у рамках різних галузей знань та спеціальностей. Зокрема, як приклад, можна назвати наукові розвідки вітчизняних фахівців Вікторії Адамик та Наталії Стахової (трансформація європейської міграційної політики в умовах глобальних і регіональних викликів) (Адамчик, Стахова, 2022); Юрія Курилюка, Наталії Родінової, Петра Овчара (проблеми й перспективи міграційної політики Євросоюзу) (Курилюк, Родінова, Овчар,

2022); західних учених Ослунда Андерса (порівняння європейської кризи біженців 2015 р. та 2022 р.) (Åslund, 2022); Мачея Дужчика й Павела Качмарчика (підтримка українських біженців у Польщі) (Duszczuk, Kaczmarczyk, 2022) та інших.

Зазначимо, що криза, пов'язана з напливом українських біженців до країн ЄС після повномасштабного російського військового вторгнення, в європейській публіцистиці та наукових дослідженнях переважно називається «Українською кризою біженців» («Ukrainian refugee crisis»). Увагу тут, таким чином, звернено на поняття «біженець» («refugee») як на особу, яка була змушена покинути власну країну через війну. У свою чергу, поняття «європейська міграційна криза» («European migrant crisis»), яке похідне від терміну «мігрант» («migrant»), здебільшого вживається по відношенню до 2015 р. Однак, як і в 2015 р., так і з 2022 р. основу міграційних потоків до європейських країн склали біженці. В українській публіцистиці й історіографії по відношенню до масового переміщення українців до Європи після початку повномасштабної російсько-української війни, очевидно, за аналогією до кризи 2015 р., здебільшого вживаються формулювання «європейська міграційна криза», «міграційна криза в ЄС», «міграційна криза в Європі».

Метою статті є аналіз сучасної європейської міграційної кризи, масового переміщення українських біженців до країн ЄС, яке розпочалося після повномасштабного російського військового вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р.

Виклад основного матеріалу. Російське повномасштабне військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. спричинило масовий міграційний рух населення. Разом зі сплеском внутрішньої міграції мільйони українців, переважно жінок та дітей, рятуючись від небезпеки, вирушили до кордонів європейських країн з метою еміграції. За даними ООН, лише упродовж першого тижня з України до сусідніх країн перемістився понад 1 млн біженців (Chachko, Linos, 2022). Керівниця комунікації Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) назвала такий швидкий відтік значної кількості біженців з України «феноменальним» (More than 1.2 million refugees flee Ukraine, 2022).

На відміну від попередніх міграційних викликів європейська спільнота надзвичайно оперативно відреагувала на нову міграційну кризу. 2 березня 2022 р. голова Європейської Ради Шарль Мішель після зустрічі з прем'єр-міністром Польщі Матеушем Моравецьким у Жешуві відзначив: *«Нинішня ситуація є надзвичайно болючою і важкою для українців. Як ніколи, ми повинні бути разом з українцями. Ми повинні їх вітати. Ми їх приймемо, ми гарантуємо гідність цього українського народу, ми докладемо всіх можливих зусиль для підтримки України – політичної, фінансової, гуманітарної. Це наш політичний і моральний обов'язок»* (Remarks by President Charles Michel after his meeting with Prime Minister of Poland Mateusz Morawiecki in Rzeszów, 2022). Уже 4 березня 2022 р. ЄС уперше в історії активізував Директиву про тимчасовий захист переміщених осіб (Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection, 2022). Вона передбачала спрощення процедури захисту українських біженців по всій території Євросоюзу (була активізована на рік, у подальшому подовжувалася). Директиву одногосно підтримали 27 держав-членів ЄС, у тому числі Польща та Угорщина, які виступили проти надзвичайних заходів Євросоюзу для вирішення міграційної кризи 2015 р. Директива про тимчасовий захист гарантувала українським біженцям законне право перебувати на території ЄС, доступ до житла, ринку праці, освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення тощо (EU countries agree to host Ukrainian refugees under exceptional protection scheme, 2022). Таку реакцію ЄС Верховний комісар ООН у справах біженців Філіппо Гранді назвав «безпрецедентною» (Chachko, Linos, 2022). Багато європейських країн приймали додаткові рішення про тимчасовий захист українських біженців. До підтримки українців долучилися міжнародні організації, у тому числі структури ООН: УВКБ ООН, ЮНІСЕФ, Міжнародна організація з міграції та інші.

Представник Стокгольмського форуму вільного світу і Джорджтаунського університету Ослунд Андерс зауважує, що всеохоплююча підтримка українських біженців європейцями як на політичному, так і на особистісному рівнях зумовлена російською

загарбницькою війною, якій немає виправдання. Європейці це дуже добре усвідомлювали, на відміну, наприклад, від кризи біженців 2015 р. Адже у цьому випадку, зокрема через нерозуміння сутності громадянської війни у Сирії, підтримка сирійський біженців не була такою значною (Åslund, 2022, р. 7). Важливим у ситуації із підтримкою біженців з України стало те, що війна розпочалася в самій Європі, у її східній частині, а, відтак, європейці допомагали своїм сусідам – українцям.

Найбільш активним потік українських біженців до країн ЄС був у перші місяці повномасштабного російського військового вторгнення та дещо посилювався у період російських атак на енергетичну інфраструктуру наприкінці 2022 – на початку 2023 рр. Під час конференції у Брюсселі, присвяченій року дії Директиви про тимчасовий захист, єврокомісар із питань внутрішніх справ Ілва Йоганссон зазначила: *«16 млн українців приїхали на територію Євросоюзу протягом минулого (2022 р. – Авт.) року. 11 мільйонів з них повернулися назад. Чотири мільйони залишаються. Ще 1 мільйон поїхав далі за межі України, наприклад, до Канади, США та Великої Британії»* (Додому в Україну з ЄС повернулися 11 мільйонів біженців – єврокомісар, 2023). За повідомленням УВКБ ООН, станом на 24 лютого 2024 р., після двох років повномасштабної російсько-української війни, за межами України перебували близько 6,5 млн українців, з яких понад 6 млн – у країнах Європи (Ukraine Refugee Situation, 2024). Зауважимо, що дані про кількість осіб, які виїхали з України після 24 лютого 2022 р., дещо відрізняються у різних джерелах.

Як правило, спочатку українські біженці в'їжджали в сусідні з Україною країни (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Молдова) і або залишалися в них, або переміщувалися далі в інші, зокрема європейські, країни. Українці потрапляли до країн Європейського Союзу не лише напряму а й з інших країн, де вони перебували на момент повномасштабного російського вторгнення. Приміром, у Єгипті в цей час на відпочину за різними оцінками перебувало від 16 тис. до 20 тис. громадян України. За підтримки єгипетського уряду вони отримали можливість безкоштовно дістатися літаками до Польщі, Словаччини та Угорщини. Лише до 4 березня 2022 р. можливістю такого перельоту скористалися близько 4 тис. осіб (Ahmed, 2022).

Тривалий час найбільше українських біженців було зареєстровано у Польщі, Німеччині та Чехії (В ООН назвали кількість українських біженців, які зареєструвалися в Європі, 2022). У другій половині 2023 р. першість у розміщенні українських біженців зайняла Німеччина. До кінця жовтня 2023 р. із загальної кількості 4,24 млн українців зі статусом тимчасового захисту в ЄС у Німеччині перебувало понад 1,215 млн осіб (28,7 % від загального числа), у Польщі – більше 960 тис. осіб (22,7% від загальної чисельності біженців), у Чехії – понад 364 тис. осіб (8,6 % від загальної чисельності українських біженців). Із загальної чисельності українських біженців жінки становили 46,4 %, діти – 33,4 %, чоловіки – 20,2 %. У цей же час у середньому в ЄС кількість українців, які отримали тимчасовий захист, становила 9,5 осіб на тисячу жителів. Порівняно з іншими країнами найбільше таких було у Чехії (33,7 осіб на тисячу жителів), Естонії (26,3 особи на тисячу жителів), Польщі й Болгарії (26,1 особа на тисячу жителів), Литві (25,8 осіб на тисячу жителів) (Гірник, 2023). При цьому, українські біженці нерідко з різних причин, передусім економічних, переїжджали з однієї країни ЄС до іншої. Саме через це, значною мірою, можна пояснити зміну у першості розміщення українських біженців з Польщі до Німеччини (хоча основна причина зменшення українських біженців у Польщі – це їхнє повернення на батьківщину). Адже найбільше українців з Польщі переїжджали саме до Німеччини, а також до Нідерландів та Норвегії (Топ-3 країни, куди переїжджають українські біженці з Польщі, 2024).

Особливістю європейської міграційної кризи, що розпочалася після 24 лютого 2022 р., є те, що переважна частина українських біженців повернулася після відносної стабілізації фронту бойових дій та звільнення північних окупованих регіонів України. Так, за повідомленням прес-служби польської прикордонної служби, станом на кінець листопада 2022 р. кордон Польщі з 24 лютого 2022 р. на в'їзд перетнуло 8,031 млн українців, на виїзд – 6,219 млн українців (Стало відомо, скільки українців повернулися з Польщі за час війни, 2022). Як зауважувалося вище, свого часу єврокомісар Ілва Йоганссон відзначала, що у 2022 р. із 16 млн українців, які в'їхали в країни ЄС, до України повернулося 11 млн осіб (Додому в

Україну з ЄС повернулися 11 мільйонів біженців – єврокомісар, 2023).

Українські біженці зі статусом тимчасового захисту в країнах Євросоюзу користуються правом тимчасового повернення на батьківщину. Щоб не втратити матеріальну підтримку така поїздка має становити не більше 30 днів. Останнім часом окремі країни Європи почали впроваджувати заохочувальні заходи, зокрема фінансового характеру, для тих українських біженців, які вирішать повернутися до України (Любченко, 2023). Однак таке стимулювання на офіційному рівні було засуджено УВКБ ООН. УВКБ ООН заявило, що дії європейських країн, які спрямовані на заохочення повернення українських біженців додому, зважаючи на тривалу повномасштабну війну, не є доречними, та закликала утриматися від примусового виселення українців (Ukraine Refugee Situation, 2024).

За різними прогнозами, значний відсоток українських біженців навіть після завершення війни залишиться в країнах ЄС. Передусім, це стосується тих осіб, чиє житло було зруйноване у ході бойових дій. За відносно тривалий час перебування в Європі багато з них адаптувалися, опанували мови країн перебування, вирішили житлово-побутові проблеми, працевлаштувалися та налагодили соціальні зв'язки. Також немаловажливим є те, що рівень життя в ЄС наразі вищий, ніж в Україні. Відповідно до розрахунків української дослідницької організації Центр економічної стратегії, проведених у середині 2023 р., після війни за кордоном планувало залишитися від 1,3 млн до 3,3 млн українських біженців, що на 0,4–0,6 млн осіб більше, ніж відповідно до досліджень кінця 2022 р. Таке зростання кількості українців, які висловили бажання залишитися за кордоном, є наслідком тривалості війни та їх адаптацією (Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт, 2023). Варто взяти до уваги й те, що в такому випадку після війни до своїх сімей за кордон переїде значна частина українських чоловіків.

Українські біженці не лише отримують фінансові виплати в країнах Європи, а й, включаючись в економічні відносини, зокрема через працевлаштування, сприяють їх економічному добробуту. Для прикладу: у 2022 р. українські біженці в країнах ЄС витратили 20 млрд доларів США, підписали 1,87 млн трудових контрактів

(відомості про 17 країн Євросоюзу). Також, за деякими дослідженнями, українські біженці сприяли підняттю ВВП лише Польщі, де показник працевлаштування українців найвищий, на 1 % (Абрамович, 2023).

На завершення необхідно звернути увагу на наслідки європейської міграційної кризи, пов'язаної з повномасштабним російським військовим вторгненням, для України. Мільйони українців, перебуваючи в країнах ЄС, зберегли своє життя та здоров'я. У складний період вони зменшили соціальне навантаження на український бюджет; знизилася використання енергоносіїв в Україні під час російських атак на інфраструктурні об'єкти, зокрема наприкінці 2022 – на початку 2023 рр. Разом з тим, прогнозоване неповернення частини біженців до України матиме негативні демографічні та соціально-економічні наслідки. Саме по собі неповернення мільйонів українців, передусім дітей та жінок, у перспективі матиме вкрай негативний вплив на демографічну ситуацію в Україні. Якщо не повернеться від 1,3 млн до 3,3 млн українських біженців, як зауважується у згаданому дослідженні Центру економічної стратегії, економіка України може втрачати від 2,7 % до 6,9 % річного ВВП (Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт, 2023). Хоча окремі фахівці мають і більш песимістичні прогнози. Як зазначають аналітики Bloomberg Economics, в окремих випадках через масове неповернення українських біженців Україна може втратити 10 % річного довоєнного ВВП (Україна потребує повернення жінок для відновлення економіки – Bloomberg, 2023).

Серед небагатьох позитивних наслідків потенційного неповернення значної кількості українців, після завершення російсько-української війни, стане посилення української присутності в Європі, що сприятиме репрезентації України та лобюванню українських інтересів. Вони поповнять ряди української діаспори, яка почала масово тут з'являтися ще після завершення Першої світової війни.

Висновки. Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. спричинило найбільшу з часів Другої світової війни міграційну кризу в Європі. Мільйони українців, в основному жінок та дітей, рятуючись від небезпеки, знайшли притулок в країнах Європейського Союзу. Керівництво ЄС, як і

жителі європейських країн, надали українцям усебічну підтримку. Саме до українських біженців уперше було застосовано Директиву про тимчасовий захист переміщених осіб, яку одногослоно підтримали усі держави-члени європейської спільноти. Особливістю європейської міграційної кризи, спричиненої повномасштабною російсько-українською війною, стало те, що більшість українців повернулися на батьківщину після відносної стабілізації фронту бойових дій. Однак і нині, після двох років повномасштабної війни в Україні, у світі нараховується близько 6,5 млн українських біженців, з яких понад 6 млн – у європейських країнах. За прогнозами, із різних причин їх значний відсоток залишиться в країнах ЄС у подальшому. Наразі ж розв'язання європейської міграційної кризи можливе лише переможним для України завершенням російсько-української війни.

Подяка. Висловлюю вдячність рецензентам за конструктивні зауваження, побажання та консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Фінансовано Європейським Союзом. Однак погляди та висловлені думки належать лише автору та не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Erasmus+ Програми ЄС для освіти, навчання, молоді та спорту. Ані Європейський Союз, ані орган, що надає дозвіл, не можуть нести за них відповідальності.

Джерела та література

Абрамович, О. (2023). Біженці та економіка – які наслідки для ЄС має наплив українців. *Radio Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bizhentsi-ta-ekonomika-yaki-naslidky-dlya-yes-maye-naplyv-ukrayintsiv/32641171.html> (дата звернення: 20.02.2024).

Адамчик, В., Стахова, Н. (2022). Трансформація європейської міграційної політики в умовах глобальних і регіональних викликів. *Вісник економіки*. Вип. 3. С. 137–151.

Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Фінальний звіт. (2023). *Центр економічної стратегії*. URL: <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (дата звернення: 13.02.2024).

В ООН назвали кількість українських біженців, які зареєструвалися в Європі. (2022). *Слово і діло*. URL: <https://www.slovovidilo.ua/2022/11/28/novyna/suspilstvo/oon-nazvaly-kilkist->

ukrayinskykh-bizhencziv-yaki-zareyestruvalysya-yevropi (дата звернення: 11.02.2024).

Гірник, К. (2023). Кількість українських біженців збільшилася в усіх країнах ЄС, крім однієї, – Євростат. *Уніан*. URL: <https://www.unian.ua/world/ukrajinski-bizhenci-v-yes-v-yaki-krajini-naybilshe-jidut-ukrajinci-12480807.html> (дата звернення: 14.02.2024).

Додому в Україну з ЄС повернулися 11 мільйонів біженців – єврокомісар. (2023). *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3679776-dodomu-v-ukrainu-z-es-povernulisa-11-miljoniv-bizenciv-evrokomisar.html> (дата звернення: 19.02.2024).

Кількість шукачів притулку в ЄС у 2015 році перевищили мільйон. (2016). *BBC News Ukrainian*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/03/160304_eu_asylum_seekers_s_a (дата звернення: 17.02.2024).

Курилюк, Ю. Б., Родінова, Н. Л., Овчар, П. А. (2022). Проблеми та перспективи міграційної політики ЄС. *Економіка та суспільство*. [Електронний журнал]. Вип. 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2047> (дата звернення: 22.02.2024).

Любченко, Ю. (2023). Які країни готові платити українським біженцям, щоб вони повернулися додому. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/ki-krayini-gotovi-platiti-ukrayinskimbizhentsyam-1699535694.html> (дата звернення: 20.02.2024).

Стало відомо, скільки українців повернулися з Польщі за час війни. (2022). *Слово і діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/28/novyna/suspilstvo/stalo-vidomo-skilky-ukrayincziv-povernulysya-polshhi-chas-vijny> (дата звернення: 11.02.2024).

Топ-3 країни, куди переїжджають українські біженці з Польщі. (2024). *Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ua/top-3-krainy-kudy-pereizzhayut-ukrains-ki-bizhenci-z-pol-shhi> (дата звернення: 21.02.2024).

Україна потребує повернення жінок для відновлення економіки – Bloomberg. (2023). *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-potrebuye-povernennya-zhinok-dlya-vidnovlennya-ekonomiky-bloomberg/32532541.html> (дата звернення: 20.02.2024).

Ahmed, S. (2022). Egypt Flies Out Stranded Ukrainians to Neighbouring Europe for Free. *Egyptian Streets*. URL: <https://egyptianstreets.com/2022/03/07/egypt-flies-out-stranded-ukrainians-to-neighbouring-europe-for-free/> (дата звернення: 21.02.2024).

Åslund, A. (2022). A New Perspective on the Ukrainian Refugee Crisis. *CESifo Forum*. 4, vol. 23. P. 3–7.

Barlai, M., Fähnrich, B., Griessler, C., Rhomberg, M. (2017). The migrant crisis: European perspectives and national discourses. Zürich: Lit Verlag. 386 p.

Chachko, E., Linos, K. (2022). Sharing Responsibility for Ukrainian Refugees: An Unprecedented Response. *Law fare*. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/sharing-responsibility-ukrainian-refugees-unprecedented-response> (дата звернення: 19.02.2024).

Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. (2022). *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJL_2022.071.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A071%3ATOC (дата звернення: 22.02.2024).

Duszczyk, M., Kaczmarczyk, P. (2022). Poland and War Refugees from Ukraine – Beyond Pure Aid. *CESifo Forum*. 4, vol. 23. P. 36–40.

EU countries agree to host Ukrainian refugees under exceptional protection scheme. (2022). *Euronews*. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/03/eu-countries-agree-to-trigger-a-never-used-law-to-host-ukrainian-refugees> (дата звернення: 19.02.2024).

More than 1.2 million refugees flee Ukraine. (2022). *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/live-news/20220304-more-than-1-2-million-refugees-flee-ukraine> (дата звернення: 21.02.2024).

Remarks by President Charles Michel after his meeting with Prime Minister of Poland Mateusz Morawiecki in Rzeszów. (2022). *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/remarks-by-president-charles-michel-after-his-meeting-with-prime-minister-of-poland-mateusz-morawiecki-in-poland/> (дата звернення: 22.02.2024).

Ukraine Refugee Situation. (2024). *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 24.02.2024).

References

Abramovych, O. (2023). Bizhentsi ta ekonomika – yaki naslidky dlia YeS maie naplyv ukraintsiv. *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/bizhentsi-ta-ekonomika-yaki-naslidky-dlya-yes-maye-naplyv-ukrayintsiv/32641171.html> (data zvernennia: 20.02.2024). [In Ukrainian].

Adamchyk, V., Stakhova, N. (2022). Transformatsiia yevropeiskoi mihratsiinoi polityky v umovakh hlobalnykh i rehionalnykh vyklykiv. *Visnyk ekonomiky*. Vyp. 3. S. 137–151. [In Ukrainian].

Bizhentsi z Ukrainy: khto vony, skilky yikh ta yak yikh povernuty? Finalnyi zvit. (2023). *Tsentr ekonomichnoi stratehii*. URL:

<https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/> (data zvernennia: 13.02.2024). [In Ukrainian].

V OON nazvaly kilkist ukrainskykh bizhentsiv, yaki zareiestruvalysia v Yevropi. (2022). *Slovo i dilo*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/28/novyna/suspilstvo/oon-nazvaly-kilkist-ukrayinskykh-bizhencziv-yaki-zareyestruvalysya-yevropi> (data zvernennia: 11.02.2024). [In Ukrainian].

Hirnyk, K. (2023). Kilkist ukrainskykh bizhentsiv zbilshylasia v usikh krainakh YeS, kram odniiei, – Yevrostat. *Unian*. URL: <https://www.unian.ua/world/ukrajinski-bizhenci-v-yes-v-yaki-krajini-naybilshe-jidut-ukrajinci-12480807.html> (data zvernennia: 14.02.2024). [In Ukrainian].

Dodomu v Ukrainu z YeS povernulysia 11 milioniv bizhentsiv – yevrokomisar. (2023). *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3679776-dodomu-v-ukrainu-z-es-povernulisa-11-miljoniv-bizencziv-evrokomisar.html> (data zvernennia: 19.02.2024). [In Ukrainian].

Kilkist shukachiv prytulku v YeS u 2015 rotsi perevyshchly milion. (2016). *BBC News Ukrainian*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/03/160304_eu_asylum_seekers_s_a (data zvernennia: 17.02.2024). [In Ukrainian].

Kuryliuk, Yu. B., Rodinova, N. L., Ovchar, P. A. (2022). Problemy ta perspektyvy mihratsiinoi polityky YeS. *Ekonomika ta suspilstvo*. [Elektronnyi zhurnal]. Vyp. 46. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2047> (data zvernennia: 22.02.2024). [In Ukrainian].

Liubchenko, Yu. (2023). Yaki krainy hotovi platyty ukrainskym bizhentsiam, shchob vony povernulysia dodomu. *RBK-Ukraina*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylar/ki-krayini-gotovi-platiti-ukrayinskim-bizhentsyam-1699535694.html> (data zvernennia: 20.02.2024). [In Ukrainian].

Stalo vidomo, skilky ukraintsiv povernulysia z Polshchi za chas viiny. (2022). *Slovo i dilo*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/28/novyna/suspilstvo/stalo-vidomo-skilky-ukrayincziv-povernulysya-polshhi-chas-vijny> (data zvernennia: 11.02.2024). [In Ukrainian].

Top-3 krainy, kudy pereizhdzhaiut ukrainski bizhentsi z Polshchi. (2024). *Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ua/top-3-krainy-kudy-pereizzhayut-ukrains-ki-bizhenci-z-pol-shhi> (data zvernennia: 21.02.2024). [In Ukrainian].

Ukraina potrebuie povernennia zhinok dlia vidnovlennia ekonomiky – Bloomberg. (2023). *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-potrebuye-povernennya-zhinok-dlya-vidnovlennya-ekonomiky-bloomberg/32532541.html> (data zvernennia: 20.02.2024). [In Ukrainian].

Ahmed, S. (2022). Egypt Flies Out Stranded Ukrainians to Neighbouring Europe for Free. *Egyptian Streets*. URL: <https://egyptianstreets.com/2022/03/07/egypt-flies-out-stranded-ukrainians-to-neighbouring-europe-for-free/> (data zvernennia: 21.02.2024). [In English].

Åslund, A. (2022). A New Perspective on the Ukrainian Refugee Crisis. *CESifo Forum*. 4, vol. 23. P. 3–7. [In English].

Barlai, M., Fährlich, B., Griessler, C., Rhomberg, M. (2017). The migrant crisis: European perspectives and national discourses. Zürich: Lit Verlag. 386 p. [In English].

Chachko, E., Linos, K. (2022). Sharing Responsibility for Ukrainian Refugees: An Unprecedented Response. *Law fare*. URL: <https://www.lawfaremedia.org/article/sharing-responsibility-ukrainian-refugees-unprecedented-response> (data zvernennia: 19.02.2024). [In English].

Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. (2022). *EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.071.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A071%3ATOC (data zvernennia: 22.02.2024). [In English].

Duszczyk, M., Kaczmarczyk, P. (2022). Poland and War Refugees from Ukraine – Beyond Pure Aid. *CESifo Forum*. 4, vol. 23. P. 36–40. [In English].

EU countries agree to host Ukrainian refugees under exceptional protection scheme. (2022). *Euronews*. URL: <https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/03/eu-countries-agree-to-trigger-a-never-used-law-to-host-ukrainian-refugees> (data zvernennia: 19.02.2024). [In English].

More than 1.2 million refugees flee Ukraine. (2022). *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/live-news/20220304-more-than-1-2-million-refugees-flee-ukraine> (data zvernennia: 21.02.2024). [In English].

Remarks by President Charles Michel after his meeting with Prime Minister of Poland Mateusz Morawiecki in Rzeszów. (2022). *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/remarks-by-president-charles-michel-after-his-meeting-with-prime-minister-of-poland-mateusz-morawiecki-in-poland/> (data zvernennia: 22.02.2024). [In English].

Ukraine Refugee Situation. (2024). *Operational Data Portal*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (data zvernennia: 24.02.2024). [In English].

**Stelnykovich S. EUROPEAN MIGRANT CRISIS AS CONDITIONED BY
THE FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Abstract

The aim of the paper is to analyse the current European migrant crisis, as the massive movement of Ukrainian refugees to the EU countries, beginning after the full-scale Russian military invasion of Ukraine on February 24, 2022. The methodology of the research is based on general scientific and special historical methods, sociological and demographic tools, the theory of human capital, the concept of «push and pull factors», the foundations of the neoclassical economic macro-level theory of migration. The topicality of the research is conditioned by the fact that it is the first attempt to examine the European migrant crisis. The cause of this is the movement of millions of Ukrainian refugees to the European Union because of the full-scale Russian-Ukrainian war. As a result, the author comes to the conclusion that the largest European migrant crisis since the Second World War has been caused by the Russian full-scale military invasion of Ukraine on February 24, 2022. It has led to the displacement of millions of Ukrainian refugees, mostly women and children particularly to the EU. The Temporary Protection Directive for refugees from Ukraine has been activated for the first time, and all EU countries have supported it unanimously. Due to the relative front line stability, most Ukrainians have returned to their motherland. Today, there are about 6.5 million Ukrainian refugees in the world, and more than 6 million of them are in the EU. The solution to the European migrant crisis caused by the full-scale Russian-Ukrainian war is only possible if Ukraine wins.

Key words: Russian-Ukrainian war, Ukrainian refugees, European Union (EU), migrant crisis, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR).

**Stelnykowycz S. EUROPEJSKI KRYZYS MIGRACYJNY W WARUNKACH
PEŁNOWYMIAROWEJ WOJNY ROSYJSKO-UKRAIŃSKIEJ**

Streszczenie

Celem pracy jest analiza aktualnego europejskiego kryzysu migracyjnego, masowego przemieszczania się ukraińskich uchodźców do krajów UE, który rozpoczął się po rosyjskiej inwazji wojskowej na pełną skalę na Ukrainę 24 lutego 2022 r. Metodologia badań naukowych opiera się na ogólnych metodach naukowych i specjalnych metodach historycznych, narzędziach socjologicznych i demograficznych, teorii kapitału ludzkiego, koncepcji «czynników wypychających i przyciągających», podstawach neoklasycznej ekonomicznej teorii migracji na poziomie makro. Aktualność pracy polega na tym, że po raz pierwszy kompleksowo uwzględniono tu europejski kryzys

migracyjny, wywołany napływem milionów ukraińskich uchodźców do Unii Europejskiej w związku z wojną rosyjsko-ukraińską na pełną skalę. W rezultacie autor dochodzi do **wniosku**, że największy europejski kryzys migracyjny od czasów II wojny światowej został spowodowany przez pełnoskalową inwazję wojsk rosyjskich na Ukrainę 24 lutego 2022 r. Doprowadziło to do wysiedlenia, w tym do krajów UE, milionów ukraińskich uchodźców, głównie kobiet i dzieci. Po raz pierwszy zastosowano wobec nich dyrektywę w sprawie tymczasowej ochrony wysiedleńców, którą jednogłośnie poparły wszystkie kraje UE. Po względnym ustabilizowaniu frontu działań wojennych większość Ukraińców wróciła do ojczyzny. Obecnie na świecie wciąż przebywa ok. 6,5 mln ukraińskich uchodźców, z czego ponad 6 mln – w krajach UE. Rozwiązanie europejskiego kryzysu migracyjnego spowodowanego przez pełnoskalową wojnę rosyjsko-ukraińską jest możliwe tylko po zwycięstwie Ukrainy.

Słowa kluczowe: wojna rosyjsko-ukraińska, uchodźcy z Ukrainy, Unia Europejska (UE), kryzys migracyjny, Wysoki komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw uchodźców (WKNZSU).

Статтю надіслано до редколегії 10.01.2024 р.
Статтю рекомендовано до друку 09.04.2024 р.